

ЛЕКСИКОЛОГІЯ І ФРАЗЕОЛОГІЯ

Луковенко Т.

– кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету

УДК 811'373.613

ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГОМЕОПАТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

(тематичний розряд власне-гомеопатичних термінів)

Стаття продовжує цикл публікацій автора присвячених дослідженню лексики української гомеопатичної галузі. У пропонованій праці на основі логічного підходу досліджено тематичну класифікацію термінів гомеопатії та проаналізовано тематичний розряд власне-гомеопатичних термінів.

Ключові слова: термін, термінологія, тематична класифікація.

Луковенко Т.

– кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка и литературы Донбасского государственного педагогического университета

ТЕМАТИЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ УКРАИНСКОЙ ГОМЕОПАТИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

**(тематический разряд собственно-гомеопатических
терминов)**

Статья продолжает цикл публикаций автора, посвященных исследованию лексики украинской гомеопатической лексики. В предложенном исследовании на основании логического подхода изучено тематическую классификацию терминов гомеопатии и проанализированно тематический разряд собственно-гомеопатических терминов.

Ключевые слова: термин, терминология, тематическая класифікація.

Lykovenko T.

– Candidate of Science (Linguistics), Associate Professor, Ukrainian Language and Literature Department, Donbas State Teachers' Training University

SUBJECT CLASSIFICATION OF UKRAINIAN HOMEOPATHIC TERMINOLOGY

(thematic category of self-homeopathic terms)

This article continues the series of author's publications devoted to the study of vocabulary in Ukrainian homeopathic industry. present work based on a logical approach explored in thematic classification terms homeopathy and analyzed thematic category of self-homeopathic terms.

Key words: terminology, term, classification of thematic.

Постановка проблеми. Проблема упорядкування сучасної української термінології та її чіткої систематизації перебуває в центрі уваги лінгвістів. Зокрема, важливою передумовою ефективною розбудови сучасної термінологічної системи є тематична класифікація наукових понять, бо такий аналіз пов'язаний з широким практичним використанням.

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні проблема тематичної класифікації активно дискутується в наукових лінгвістичних колах, що підтверджено студіями Н. О. Гример, О. В. Колган, І. М. Кочан, З. Й. Куньч, М. Польщикової, М. В. Сташко Н. А. Цимбал, Д. П. Шапран та ін. Проте гомеопатична термінологія як цілісна терміносистема ще не була предметом комплексного лінгвістичного дослідження.

Метою пропонованого дослідження є аналіз особливостей тематичної класифікації термінів гомеопатії.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: на основі логічного підходу досліджено тематичну класифікацію термінів гомеопатії; проаналізувати тематичний розряд власне-гомеопатичних термінів, розкриваючи системні відношення між ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Терміни – це спеціальні мовні одиниці, які використовують для номінації певних наукових понять. Місце терміна в терміносистемі визначається його залежністю від системи понять цієї науки. Відбувається взаємовплив і взаємозв'язок між терміном і системою, а саме – система термінів визначає кожний окремий термін, а кожний окремий термін виявляється у взаємодії з іншими термінами, що належать до цієї терміносистеми.

У сучасному термінознавстві наявні такі підходи до вивчення семантичної системи науково-технічних термінів, як логічний, лінгвістичний і термінознавчий [2, с. 124–126].

Систематизація термінології на основі логічного підходу передбачає створення тематичної класифікації термінів та виявлення ієрархії наукових понять будь-якої галузі знань.

Спираючись на думку З. Й. Куньч, систему гомеопатичної термінології розглядаємо як сукупність тематичних угруповань, під якими розуміємо різні за обсягом і структурою семантичні об'єднання спеціальних слів за екстралінгвальними ознаками [1, с. 57].

Проаналізовані на основі логічного підходу тематичні розряди охоплюють неоднакову кількість термінологічних одиниць і характеризуються складною внутрішньою структурою.

В українській гомеопатичній термінології доцільно виділити такі різновиди тематичних угруповань: тематичний розряд (ТР),

тематична група (ТГ), тематична підгрупа (ТП), тематичне гніздо (ТГн). Це зумовлено неоднаковим характером системних зв'язків гомеопатичних термінів на різних рівнях членування аналізованої терміносистеми.

Гомеопатія як комплексна наука поєднує в собі окремі аспекти дослідження суміжних дисциплін – анатомії, біології, психології, педагогіки, фармакології, хімії тощо. Отже, терміни гомеопатичної термінології поділяємо на такі тематичні розряди гомеопатичних термінів: ТР власне-гомеопатичних термінів, ТР термінів на позначення гомеопатичної лікарської сировини, ТР термінів фармакології та фармації, ТР медичних термінів, ТР психологічних термінів, ТР педагогічних термінів.

Розглянемо докладніше **тематичний розряд власне-гомеопатичних термінів**. Власне-гомеопатичні терміни стосуються системи лікування, яка характеризується особливим розумінням хвороби та способом її лікування. ТР власне-гомеопатичних термінів у своєму складі містить такі тематичні групи: ТГ *методи вивчення стану хворого*; ТГ *вибір ліків*; ТГ *індивідуалізація*; ТГ *гомеопатичне вживання*; ТГ *реакція на вживання гомеопатичного препарату*; ТГ *техніка опитування*; ТГ *симптоматологія*; ТГ *захворювання*; ТГ *гомеопатичні препарати*; ТГ *гомеопатична терапія*; ТГ *гомеопатична фармакодинаміка*; ТГ *гомеопатична фармація*.

Тематична група *методи вивчення стану хворого* об'єднує мікросистему назв понять у їхній ієрархічній взаємозалежності. До ТГ *методи вивчення стану хворого* залучаємо тематичні підгрупи: ТП *загальні обстеження хворого*, ТП *особливості хвороби*, ТП *особливості поведінки пацієнта*, ТП *причини хвороб*.

ТП *загальні обстеження хворого* охоплює номінації на позначення різних аспектів, що впливають на вияв причини хвороби. До цієї підгрупи належать терміни: *будова тіла, стать, вік, звички, їжа, одяг, спосіб життя, вид діяльності* тощо. Деякі терміни цієї тематичної підгрупи утворюють ТГн. Так, термін-гіперонім *будова тіла* об'єднує такі терміни-гіпоніми: *будова тіла повнокровна (плеторична), будова тіла сангвінічна (міцна), будова тіла слабка, будова тіла жовчна, будова тіла нервова, будова тіла суха, будова тіла жиlava* тощо.

ТП *особливості хвороби* об'єднує терміни: *дихання, пульс, сеча, випороження, нудота, блювання, апетит, спрага* та ін. Здебільшого терміни цієї ТП виступають гіперонімами щодо низки термінів-гіпонімів, назв ТГн. Так, ТГн терміна *пульс* складають терміни *пульс частий, пульс повільний, пульс швидкий, пульс в'ялий, пульс твердий, пульс м'який, пульс сильний, пульс широкий* і

под. До ТГн *нудота* належать терміни-гіпероніми *нудота* за *симпатією з маткою*, *нудота* за *симпатією з печінкою*, *нудота* за *симпатією з мозком*, *нудота* за *симпатією з кишками*. Термін-гіперонім *блювання* об'єднує терміни *блювання вагітних*, *блювання гноем (піемезис)*, *блювання жовцю (жовчне блювання)*, *блювання істеричне*, *блювання "кавовою гущею"* тощо. Показники роботи системи травлення хворого позначають такі лексеми: *вітри (ТГн вітри в шлунку, вітри в кишківнику)*, *випороження (ТГн закреп, пронос)*, *здуття живота (метеоризм)* тощо. Важливим методом визначення стану хворого є обстеження *язика*, що виявляє низку важливих показань, які пов'язані з роботою органів травлення, і на позначення яких функціують лексеми, що складають ТГн *язик*: *язик жовтий* – хвороба печінки, *язик потрісканий* – сильний розлад нервів шлунку, *язик опухлий* – хворобливий стан слизової оболонки та розлад нервів шлунку, *дратівливість*, *упадок духу*, *язик тремтячий* – ускладнена видозмінена нервова форма розладу травлення, що впливає на спинний мозок тощо. Визначальними також є *втрата свідомості*, *марення*, *непритомність*, *крововилив (чи апоплексія)* і под. ТГн *непритомність* охоплює терміни *непритомність гіпервентиляційна*, *непритомність глибока (синкопе)*, *непритомність істерична*, *непритомність короткочасна*, *непритомність кашльова (бетолепсія)*, *непритомність синокаротидна*.

ТП особливості поведінки пацієнта об'єднує терміни, що стосуються жестів, пози, ходи, а також міміки хворого: *жест*, *жестикуляція*, *поза (сидячи, стоячи, спершись, схилившись та ін.)*, *хода (повільна, помірна, ритмічна, розмірена, швидка тощо)*, *міміка*, *усмішка*, *мімічний вияв радості (люті, жаху, здивування, розгублення)* і под.

ТП причини хвороб поєднує в собі номінації: *конституціональна схильність*, *причина хвороби* та ін. До тематичного гнізда *причина хвороби* відносимо терміни: *ендемичні причини захворювання*, *епідемічні причини захворювання*.

До **тематичної групи вибір ліків** належать терміни, що стосуються систематизації лікарських симптомів, зв'язку між лікарськими засобами та симптомами. ТП реперторіум охоплює такі термінологічні одиниці: *реперторіум*, *реперторизація*, *техніка реперторизації*, *ієрархія симптомів*, *ранжування симптомів*. До ТГн *техніка реперторизації* належать терміни *простий усічений метод реперторизації*, *метод повноцінного симптому*, *метод ключового симптому*, *метод треножника Герігна*, *метод подвійної реперторизації*. Термін-гіперонім *реперторіум* включає терміни-

гіпоніми розділ реперторіуму, рубрика реперторіуму, підрубрика реперторіуму.

ТП чинники, що впливають на вибір лікарського засобу, містить поняття, які характеризують індивідуальний стан організму: *біотип, діатез, дискразія, ідеосинкразія, обтяження, обтяжливість* тощо. ТГн *діатез* охоплює такі терміни: *діатез спадковий, діатез набутий*.

Тематична група *індивідуалізація* об'єднує номінації понять, що характеризують вроджену та надбану душевну, психічну та соматичну організацію людини: *конституція, хронічний аналог, портрет гомеопатичних ліків, чуттєвий тип, конституціональні ліки, конституціональний тип* та ін. Низка термінів цієї ТП утворюють ТГн. Зокрема, термін *конституціональний тип* виступає гіперонімом щодо термінів *істинний конституціональний тип, патологічно придбаний конституціональний тип*; термін *конституція* об'єднує в ТГн терміни-гіпоніми *псорична конституція, сикотична конституція, сифілітична конституція, туберкулінова конституція*.

Номінації, що функціують на позначення реакції організму на вживання гомеопатичних ліків, складають **тематичну групу *гомеопатичне вживання***: *первинне вживання, контрольне вживання, повторне вживання* тощо.

Тематична група *реакція на вживання гомеопатичного препарату* містить терміни: *первинна реакція, первинне загострення, гомеопатичне загострення* та ін.

Тематична група *техніка опитування* об'єднує терміни на позначення специфічних технік збору інформації, а саме: *методи опитування, коротка схема опитування, повна схема опитування, анамнез, біографічний анамнез* тощо. До ТГн *повна схема опитування* належать терміни *повна ієрархічна схема опитування (схема ліфту), повна розгорнута схема опитування (біографічна)*.

Тематична група *симптоматологія* поєднує термінологічні одиниці на позначення ознак хвороб та патологічних станів: *симптом, етіологія, умови виникнення, модальність, діагноз, діагноз гомеопатичний, діагноз гомеопатичний лікарський, життєва сила, гомеопатичний тип* та ін. Складниками цієї тематичної групи є кілька тематичних гнізд: ТГн *симптом* передбачає такі терміни-гіпоніми: *симптом характерний, симптом ключовий, симптом дивний (незвичайний), симптом психічний, симптом повноцінний, симптом індивідуальний, симптом супровідний (побічний), симптом патогномонічний, чистий характерний симптом, зв'язаний характерний симптом* тощо. ТГн *модальність* охоплює терміни *модальність загальна, модальність*

місцева, модальність позитивна, модальність негативна, модальність тимчасова тощо.

Тематична група довготривалі захворювання об'єднує дві тематичні підгрупи: ТП хронічне захворювання та ТП міазм. ТП хронічне захворювання вміщує такі терміни: хвороба істинно хронічна, стадії розвитку хронічних захворювань, гостре захворювання тощо. ТП міазм об'єднує терміни: псора, сикоз, сифіліс (люес) та ін.

Тематична група гомеопатичні препарати охоплює три ТП: відповідність „симптом-препарат”, види препаратів, номенклатурні назви гомеопатичних лікарських засобів. ТП відповідність "симптом-препарат" містить термінологічні одиниці: патогенез, прувінг, таблиці сумісності гомеопатичних засобів тощо. ТП види препаратів згруповує номінації: поліхрест, малий препарат, додатковий препарат (комплементарний засіб), гомеопатичний антидот, антагоніст, добрий наступний засіб, несумісний препарат, нозод, саркод, органотропний препарат та ін. Окрему ТП становлять номенклатурні назви гомеопатичних лікарських засобів: Алое-плюс, Гінекогеель, Ехінацея-плюс, Календула ДН, Кардіогалс, Мастогалс, Псориногеель, Силіцея ДН тощо.

До тематичної групи **гомеопатична терапія** відносимо терміни, що стосуються різновидів гомеопатичного лікування, а саме: терапія антимиазматична, нозодотерапія, терапія конституціональна, терапія пароксизмальна, терапія гострих станів.

Тематична група гомеопатична фармакодинаміка. У складі цієї ТГ виділяємо такі підгрупи: ТП дія ліків, ТП напрямки гомеотерапії. ТП дія ліків узагальнює в собі терміни первинна дія ліків, вторинна дія ліків, доза, плацебо, тропність тощо, а також ТГн тропність (тропність до хвороби, тропність органа, тропність тканинна). ТП напрямки гомеотерапії містить поняття: уніцизм, комплексизм, плюралізм.

Тематична група гомеопатична фармація об'єднує три підгрупи: ТП загальні поняття гомеопатичної фармації, ТП класифікація принципів підбору компонентів, ТП технологія виготовлення гомеопатичних препаратів. До ТП загальні поняття гомеопатичної фармації входять такі терміни: гомеопатичний лікарський препарат, лікознавство гомеопатичне, фармакопея гомеопатична, лікарський засіб гомеопатичний та ін. Термін-гіперонім гомеопатичний лікарський препарат об'єднує співгіпоніми: гомеопатичний комплексний препарат, гомеопатичний монопрепарат. Термін-гіпонім гомеопатичний

комплексний препарат так само виступає терміном-гіперонімом щодо інших термінів, зокрема: *гомакорди, спеціальні комплексні гомеопатичні препарати, композити*.

ТП класифікація принципів підбору компонентів містить терміни: *симптоматичний принцип, принцип поєднання компонентів за характером терапевтичної дії*.

ТП технологія виготовлення гомеопатичних препаратів охоплює номінації: *потенціювання, потенція, розведення, динамізація, тритурація, серія розведень, розведення гомеопатичне, шкала розведень* тощо. Окремі терміни цієї ТП утворюють мікросистему понять. Так, наприклад, термін *розведення* має такі гіпоніми: *низькі розведення, середні розведення, високі розведення, надвисокі розведення, розведення за Ганеманом, розведення за Корсаковим*.

Отже, термінологія гомеопатії є складним ієрархічним утворенням, побудованим зі слів і словосполук, які виконують функції термінів – елементів системи термінів. Система термінів досить чітка та логічна.

Перспективи подальших розвідок. Перспективним вважаємо подальше дослідження тематичної класифікації термінів гомеопатичної галузі.

Література

1. Куньч З. Українська риторична термінологія: історія і сучасність : монографія / З. Куньч. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 216 с.

2. Лейчик В. М. Терминоведение : предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – [3-е изд.] – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 256 с.

Швидка В.

– асистент кафедри української мови та літератури

Донбаського державного педагогічного університету

УДК 811.161. 2'373.43:81'27

ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ ЯК ВІДБИТТЯ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ

Статтю присвячено аналізу прагматичного потенціалу лексичних новотворів, що оприявлюють українсько-російську збройну конфронтацію. У науковій розвідці заналізовано неологізми, які перебувають на стадії символізації; виявлено аксіологічну систему оцінювання конотативно маркованих семантичних зон таких мовних одиниць; проілюстровано варіанти асоціативно-образних переосмислених лексем.

Ключові слова: *лексичні новотвори, українсько-російська збройна конфронтація, конотативно марковані семантичні зони, проросійський, проукраїнський.*